

Zaanstad, 4 april 2014

Aan de fractievoorzitters van de gemeenteraad van Zaanstad,

Als informateurs hebben wij de opdracht aanvaard om te onderzoeken welke combinatie(s) van partijen het meest kansrijk is/zijn om in de komende raadsperiode een (op inhoud en relatie) succesvolle coalitie en college van B&W te vormen. Vandaag rapporteren wij over onze verkenning, onze werkwijze en het bereikte resultaat.

## **Opdracht**

Op maandag 24 maart hebben wij het door alle fracties ondersteunde verzoek aanvaard. Onze opdracht luidt als volgt:

*Onderzoek via een brede informatieronde welke combinatie(s) van partijen het meest kansrijk is/zijn is om in de komende raadsperiode een (op inhoud en relatie) succesvolle coalitie te vormen en daaruit voortvloeiend een college van B&W. Betrek hierin alle partijen. Zoek in eerste aanleg naar een combinatie die recht doet aan de uitslag van de verkiezingen. Voorzie betrokkenen tijdens de informatiefase in een tussentijdse terugkoppeling met een advies t.a.v. een eventuele tweede verdiepende fase. Doe waar mogelijk aanbevelingen t.a.v. het formatieproces. Te denken valt aan een tijdsplanning en momenten van terugkoppeling.*

## **De werkwijze**

Op 24 en 25 maart hebben wij kennis genomen van de schriftelijke informatie (verkiezingsprogramma's, raadsinformatiebrief over het financiële beeld en het document "vitale opgaven voor de stad").

Op 25 en 26 maart hebben wij met alle lijsttrekkers gesproken. Wij hebben gesproken over de duiding van de verkiezingsuitslag. Hierbij is stilgestaan bij de vraag wat deze zegt over het beleid van het vorige college en welke aanwijzingen hieruit volgen voor de inhoudelijk koers voor een volgende coalitie. Wij hebben alle partijen gevraagd naar coalitiemogelijkheden en naar hun eigen speerpunten. Daarnaast hebben wij gevraagd op welke van de eigen speerpunten en andermans speerpunten zij conflicten zien. Wij hebben hiervan de (bodem van de) onderhandelruimte met hen geïnventariseerd.

Naar aanleiding van de eerste gesprekken zijn met acht partijen (SP, Rosa, VVD, PvdA, GL, CU, CDA en D66) op 31 maart en 2 april verdiepende gesprekken gevoerd om scherp te krijgen welke combinatie van partijen het meest kansrijk is om een succesvolle coalitie te vormen.

## **Bevindingen**

### Duiding van de verkiezingsuitslag

In de gesprekken is herhaaldelijk aangegeven dat de uitslag van de verkiezingen door landelijke discussies is beïnvloed. De uitslag is niet voor iedereen een duidelijke afkeuring van het beleid dat in de achterliggende jaren is gevoerd. Ook de winst van lokale partijen wordt niet breed uitgelegd als een algemene veroordeling van het gevoerde beleid. De verkiezingsuitslag lijkt dan ook niet een duidelijk roep om grote koerswijzigingen op de hoofdlijnen van beleid.

Breed wordt gedeeld dat de verkiezingsuitslag tot gevolg heeft dat elke mogelijke coalitie een rompslot heeft van 3 partijen met 5 zetels.

### Inhoudelijke richting

In de gesprekken is veelvuldig begrip en waardering uitgesproken voor de manier waarop het vorige college onder economisch moeilijke omstandigheden heeft gewerkt (“Zaanstad is op de kaart gezet”, “sociaal gehouden” en “de bezuinigingen zijn zonder teveel schade doorgevoerd”). Veel partijen hebben ons aangegeven belang te hechten aan inhoudelijke en bestuurlijke continuïteit in lopende dossiers. Met name de aanstaande decentralisaties in het sociale domein vragen om bestuurlijke kracht en rust. De benadering met jeugdteams, sociale wijkteams en een goed ingerichte 2<sup>e</sup> lijns zorg heeft breed draagvlak. De verwachtingen van de beoogde kwaliteitsverbeteringen en kostenbesparingen zijn hoog. Dat daarbij de mensen om wie het gaat centraal staan, wordt breed erkend.

### Inhoud en relatie

Uit de gesprekken blijkt ons dat de partijen elkaar niet principieel op inhoud uitsluiten. De wil tot samenwerken met de POV ontbreekt echter bij een aantal partijen omdat niet duidelijk is wat de visie van de POV is. Verder liggen er blokkades die terugvoeren op de manier waarop partijen in de achterliggende jaren in de raad hebben geopereerd. Met name POV en DZ hebben oppositie gevoerd op een wijze die andere partijen niet constructief vinden. Een uitgesproken voorbeeld is hiervan het veelvuldig tegen de begroting stemmen. Wij zijn van mening dat dit een deelname van POV en DZ aan een (op inhoud en relatie) stabiele en kansrijke coalitie onmogelijk maakt.

### Kansrijke combinaties

Bij het zoeken naar een kansrijke combinatie van partijen zijn er meerdere varianten. In eerste aanleg hebben wij de mogelijkheden onderzocht van een combinatie van winnaars. Een combinatie met de winnaars als vertrekpunt levert zowel getalsmatig als inhoudelijk geen kansrijke combinatie op.

De verschuivingen in de verkiezingsuitslag lopen niet langs de klassieke lijn van links-rechts en ook niet tussen lokaal-landelijk. De verschuivingen lijken zowel binnen links, rechts, midden als lokaal zelf plaats te hebben gevonden en geven voor verschillende combinaties een legitimatie. De winst van wat tegenwoordig one-issue partijen wordt genoemd, maakt duidelijk dat specifieke onderwerpen (zoals ouderen, zorg en parkeren) bijzondere aandacht verdienen, maar vertaalt zich niet naar een fundamentele koerswijziging in 1 richting. Om evenwel recht te doen aan de kiezer die zich hier heeft laten horen verdient het aanbeveling om deze punten in een coalitievorming, waar mogelijk, te betrekken en een herkenbare plek te geven.

Getalsmatig blijven er kort gezegd 3 varianten over. Over “links” is een coalitie mogelijk van D66, PvdA, SP, Rosa en GL. Door het “midden” zijn twee varianten mogelijk. De eerste variant “midden 1” is een coalitie van D66, PvdA, VVD, Rosa, CDA of CU. De tweede mogelijkheid “midden 2” is een coalitie van D66, PvdA, VVD, GL, CDA en CU. Een coalitie over “rechts” is getalsmatig uitgesloten.

#### Nadere verkenning van de mate waarin combinaties kansrijk zijn

##### *Variant over “links”*

Voor elke te vormen coalitie geldt dat in de komende jaren de politieke agenda wordt gedomineerd door de decentralisaties in het sociale domein. Nationaal beleid bepaalt in hoge mate de lokale praktijk. Bestuurlijk stabiliteit is hard nodig om de uitvoering van landelijk beleid succesvol te vertalen naar de Zaanse praktijk. Een bestuurlijke instelling die zich kenmerkt door verzet tegen landelijk beleid maakt het lastig om de ingezette koers over te nemen en tot een succes te maken.

In de gesprekken met de SP is ons gebleken dat zij zich zal blijven verzetten tegen landelijk beleid en dat tot uitdrukking wil zien komen in afspraken over afwijkende uitvoering daarvan.

Dit zo zijnde, zijn wij van mening dat de (niet te vermijden) uitvoering van nieuwe wetgeving in het sociale domein ertoe leidt, dat een coalitie over “links” niet tot een stabiel en succesvol college zal leiden.

##### *Variant “midden 1”*

Vervolgens hebben wij afgewogen of een coalitie door het “midden” van D66, PvdA, VVD, Rosa en CDA of CU kansrijk is. Voor deze variant hebben wij in eerste instantie moeten vaststellen dat de wil tot samenwerken niet bij alle partijen even groot is. Dat maken wij op uit de aanvankelijke onevenwichtig verdeelde bereidheid bij met name VVD en Rosa om op inhoud te bewegen. In de gesprekken gaven veel partijen aan dat de hoge inzet van de VVD in de verkiezingscampagne bij hen weerstand oproept. Hierop doorpratend bleek ons evenwel dat de VVD zich hiervan bewust is. De VVD heeft in de gesprekken concrete concessies gedaan die naar onze mening toereikend kunnen zijn. Uiteindelijk heeft Rosa ons laten weten –niet tegenstaande die concessies- toch vast te houden aan een coalitie over “links” en het gesprek over een andere coalitie met ons te staken.

##### *Variant “midden 2”*

Aangezien wij een coalitie over “links” (zoals boven toegelicht) niet kansrijk achten, hebben wij vervolgens de tweede variant door het “midden” (zonder Rosa) onderzocht. In de gesprekken over de variant met D66, PvdA, VVD, GL, CDA en CU bleek dat GL zich in deze combinatie niet comfortabel voelt gegeven het kleinere mandaat dat zij van de kiezer heeft gekregen.

## **Conclusies**

1. In de gesprekken is ons gebleken dat er breed draagvlak is voor het voortzetten van de hoofdlijnen van beleid.
2. Wij stellen vast dat coalitie-deelname van POV en DZ niet zal leiden tot een (op inhoud en relatie) stabiel en kansrijk college van B&W.
3. Wij observeren dat in elke kansrijk te achten coalitie D66 en PvdA genoemd worden en daarmee een spil kunnen vormen.
4. Op basis van de door ons gevoerde gesprekken stellen wij vast dat er nog geen combinatie van partijen is, waarin de wil tot samenwerking en de bereidheid om elkaar op inhoud te naderen groot genoeg is, om een succesvolle coalitie en een daaruit gevormd college van B&W te vormen.
5. Naar onze mening is bij voldoende bereidheid tot samenwerking een akkoord op hoofdlijnen in de beide varianten door het "midden" goed haalbaar. Wij zijn ons terdege bewust dat het tijd kost om nieuwe samenwerkingen vorm te geven en hierin eenieder zijn nieuwe plaats te laten bepalen.
6. Daarom zal een volgende en anders vormgegeven stap moeten worden gezet als vervolg op het informatieproces.

## **Algemene observaties**

Wij hechten eraan het volgende observaties met u te delen. De zogenoemde versplintering in de politiek en de afwezigheid van een bestuurlijke instelling bij sommige partijen is een vaststaand gegeven geworden in talloze gemeenten. De tijd is voorbij dat coalities met ruime meerderheden konden worden gevormd. Ook de verkiezingswinsten en -verliezen zijn niet meer automatisch het logische vertrekpunt voor keuzes in de coalitievorming. Wij hopen dat partijen deze observaties in het vervolg op het informatieproces in hun overwegingen betrekken.

## **Aanbevelingen voor het vervolg op het informatieproces**

Wij observeren dat er bij de grote meerderheid van partijen sowieso draagvlak is voor deelname van D66 en PvdA aan een nieuw college. In elke variant komen deze partijen voor. Wij adviseren u daarom om deze partijen nu het voortouw te laten nemen. Dit kan vorm worden gegeven door D66 en PvdA een akkoord op hoofdlijnen te laten formuleren dat als basis dient om met anderen te verkennen welke coalitie kan worden gevormd. Deze activiteit geldt dan als een stap naar het formeren van een groep partijen die de feitelijke formatie aangaat.

## **Aanbevelingen voor het formatieproces**

Voor het formatieproces dat daarop kan volgen, geven wij u verder de volgende adviezen in overweging.

De getalsmatige omvang van de partijen ligt dicht bij elkaar. Daarom ligt een keuze voor 1 van de partijen als leider van de formatie niet automatisch voor de hand. Daar komt bij dat het voor de open gedachtewisseling in de onderhandelingen wenselijk

kan zijn om de begeleiding van het formatieproces niet bij 1 van de deelnemende partijen te beleggen. Inhoudelijk meepraten en verantwoordelijkheid voor procesbegeleiding kunnen, gezien de mogelijke omvang van het gezelschap dat aan tafel komt, bovendien hinderlijk zijn voor de partij die deze rol krijgt toebedeeld. Wij adviseren daarom om een onafhankelijke (technische) procesbegeleider aan te stellen.

Verder adviseren wij om zo spoedig mogelijk de beoogde wethouders aan het formatieproces deel te laten nemen.

Ook kan het voor het goede tempo en de verdieping van de verhoudingen praktisch zijn om de onderhandeling compact (bijvoorbeeld in een 2-daagse) vorm te geven. Na een eventuele consultatie met de politieke achterbannen kan daarmee de noodzakelijke “radiostilte” snel worden opgeheven. Dit stelt een nieuw college en de raad in staat om snel met elkaar en de stad in gesprek te gaan over de manier waarop samen uitvoering kan worden gegeven aan de hoofdlijnen van het akkoord. Elke coalitie zal een goede constructieve relatie met raad en stad nodig hebben om de uitdagingen de komende jaren goed tegemoet te kunnen treden.

Wij wensen u succes toe bij het vervolg op het informatieproces.

Boele Staal

Patrick Poelmann